

GESCHIEDENIS HOEKSTEENKERK TE SCHIEDAM

Hieronder volgt een samenvatting van de geschiedenis van onze gemeente. Deze zal ook opgenomen worden in het komende Jaarboek van onze kerken, op verzoek van de redactie daarvan. Voor de samenvatting is gebruikgemaakt van de beschrijving van wijlen ds. J. Zwiép, die voor het eerst gepubliceerd werd in het classicaie kerkblad *Tot opbouw*. Br. W.A. Mak heeft deze weergave van de geschiedenis van onze gemeente indertijd in verschillende afleveringen gepubliceerd in onze kerkbode.

Voorgeschiedenis

Ook in Schiedam scheiden zich na 1834 mensen af van de Hervormde Kerk. In woningen aan de Kreupelstraat 58 en op het Hoofd (tegenwoordig Hoofdstraat 169) beleggen inwoners godsdienstige samenkomsten ten huize van spekslager Simon van Jeveren en oud-koopvaardijkapitein Jacob Gorter, die daarvoor door de overheid bestraft worden met een boete van tien gulden. Later komt men samen in een kuiperij op de Westvest, na 1840 in een eigen kerkgebouw aan de Tuinlaan (nu nummer 96-100), onder de naam Christelijke Afgescheiden Gemeente. Vanwege geldgebrek en aanhoudende bouwkundige problemen wordt het kerkgebouw in 1845 weer verkocht en afgebroken.

*Ds. A. Brummelkamp
(1811-1888)*

De eerste predikant, van 1839 tot 1842, is A. Brummelkamp uit Hattem, die ook aan Hattem verbonden bleef. In 1840 was de gemeente uitgegroeid tot 200 leden. Ze komt na 1845 samen in verschillende gebouwen, o.a. de Vleeshal en het Proveniershuis. In 1872 wordt er weer een eigen kerkgebouw in gebruik genomen, de Plantagekerk aan de Lange Nieuwstraat. Men noemt zich dan christelijk gereformeerd.

In 1892 verenigen de christelijke gereformeerden en de Nederduits Gereformeerde Kerk zich tot Gereformeerde Kerk in Nederland. In Schiedam gaan 22 leden niet mee, en vormen in 1894 opnieuw de Christelijke Gereformeerde Kerk. Ze komen samen in de woning van een van de leden. De gemeente wordt gesticht onder leiding van ds. J. Wisse te Den Haag, oom van prof. G. Wisse. In 1894 worden de eerste ambtsdragers in het gebouw van de Lutherse Kerk bevestigd. De diensten worden belegd in zaal Paulus aan de Korte Haven 23 (eerst huur, daarna

aangekocht).

Tot de gemeente voegen zich ook leden van de Ledeboeriaanse gemeente, die samenkomt in de Bakkersstraat.

W. Vermeer (1894-1895)

In 1894 wordt 'oefenaar' W. Vermeer uit Giessendam als lerend ouderling bevestigd in Schiedam door ds. Wisse van Den Haag. Zijn traktement bedraagt 500 gulden per jaar, belastingvrij en met vrij wonen. De collecte-opbrengsten bedragen niet meer dan zes gulden per zondag. De gemeente moet toen heel klein geweest zijn en de opkomst niet groot. In 1895 vertrekt Vermeer naar zijn oude gemeente Culemborg.

W. Vermeer (1837-1929)

Na het vertrek van Vermeer

In 1896 bestaat de kerkenraad uit drie personen: W. Krommenhoek (voorzitter), L. van Oosten (scriba) en Van Rhijn.

Vanaf 1897 worden de kerkenraadsvergaderingen ook bijgewoond door ds. H.A. Minderman en ouderling S. van Kleef, beiden uit Rotterdam. Ds. Minderman leidt voortaan de vergaderingen. De eigen kerkenraad is te klein en de kerk van Rotterdam belooft bij te springen als dat nodig is. Zaterdagsavonds laat kan men desnoods nog telegraferen.

Afdeling van Rotterdam (1901-1903)

Rond 1900 komt de gemeente zonder ouderlingen te zitten. Ook zijn er financiële problemen rond de hypotheek van het gebouw, dat noodgedwongen verkocht wordt. De classis adviseert in 1901 tot ontbinding van de gemeente. Op 28 juni 1901 houdt de gemeente haar laatste vergadering als gemeente onder leiding van de consulent ds. Van der Kodde. De gemeente wordt een afdeling van de CGK van Rotterdam, en de leden leveren hun attesten bij deze gemeente in. Een ouderling uit Rotterdam leidt de diensten in Schiedam.

Weer zelfstandig (1903)

In 1903 wordt Schiedam weer zelfstandig. Er worden twee ouderlingen (C. Noorlander en W. Krommenhoek) en een diaken (L. van Oosten) gekozen en bevestigd onder leiding van docent Van Lingen.

De diensten worden gehouden in de Boterstraat, eerst in het gebouw Jonathan van de gereformeerde jongelingsvereniging, daarna op een zolder in een gebouw achter het stadhuis.

In 1904 wordt J. Pelgrim gekozen als diaken.

Op een ledenvergadering in 1905 wordt geklaagd over lauwheid. Veelal zijn er leesdiensten. In de week worden geen diensten meer gehouden. Aan ouderling Van Kleef uit Rotterdam, die vele jaren in Schiedam gecatechiseerd heeft, wordt bericht 'wegens de slechte opkomst der kinderen de catechisatie voorlopig te staken.'

In 1906 wordt J. Pelgrim gekozen als ouderling en D. van Leeden als diaken. De catechisaties worden weer gegeven, door Pelgrim en Noorlander.

De zolder in de Boterstraat wordt te klein, en vanaf 1907 komt de gemeente bijeen in een gebouw aan de Schie.

In 1908 schijnt de opkomst wat groter te worden, want er worden vijftien stoelen aangeschaft.

In 1910 wordt zondagschool Psalm 8:3 opgericht, die zondagsmiddags van 3 tot 4 uur bijeenkomt. Als leiders worden in die jaren genoemd H.L. Poot, A. Huizer en P. Walraven. In de wintermaanden preken in de weekdiensten regelmatig ds. Den Boer van Dordrecht en dhr. Van Vliet van Vlaardingen. Op zondag is het moeilijker om predikanten te vinden. In die tijd komt het voor dat het Heilig Avondmaal in geen twee jaar gehouden kan worden.

Voor de armen en behoeftigen in de gemeente wordt goed gezorgd. De kerkenraad besluit 'met de a.s. Kerstdagen zoveel nodig mocht blijken en het de kas toelaat, verschillende leden der gemeente en ook kinderen des Heeren daarbuiten te verrassen met vlees en rijst.'

Op het onafhankelijkheidsfeest van 20 november 1913 komt de gemeente samen 'om de Heere nog te erkennen als die God van onze voorvaderen.' Ds. H. Janssen van Leiden houdt de feestrede.

In die jaren leest men in de diensten de catechismuspreken van Smijtegelt en Beukelman.

In 1918 begint men uit te zien naar een ander gebouw, omdat men de 'Schiekerk' zal moeten verlaten. Bovendien begint deze te klein te worden.

Beroepingswerk en kerkbouw

Men beseft dat een eigen predikant nodig is. Eén moeilijkheid moet nog worden opgelost en wel of men een predikant zal beroepen 'op geloof of op traktement.' Met meerderheid van stemmen besluit men tot het laatste. Met 'beroepen op geloof' wordt bedoeld dat de leraar niet van een vast traktement zal leven maar van de collecte. De classis Rotterdam geeft toestemming om te beroepen. Er wordt door de kerkenraad een drietal gesteld: de predikanten D.J. van Brummen te Alphen aan den Rijn, A.M. Berkhoff te Utrecht en J. Jongeleen te Maarssen. Laatstgenoemde krijgt het beroep, maar bedankt.

Omdat de 'Schiekerk' te klein wordt voor de gemeente besluit men wanneer er een predikant voorgaat de Gasthuiskerk te huren, de kapel van het 'oudeliedengesticht' Sint Jacobsgasthuis aan de Hoogstraat.

Ondertussen heeft men grond kunnen kopen van de burgerlijke gemeente Schiedam aan de Warande (hoek Burgemeester Knappertlaan) om daar een geheel nieuwe kerk te bouwen. Het geheel kost ongeveer 60.000 gulden.

De kerkenraad in de tijd van de kerkbouw en beroepingswerk bestaat uit de volgende broeders: Pieter van Hartingsveldt, schoenmaker (preses); Pieter Walraven, molenaar (scriba); Jan Pelgrim, winkelbediende; Dirk van der Leeden, constructiewerker; Joost Dekker, gemeentewerkman.

Op 22 november 1922 wordt de eerste steen gelegd door de consulent ds. H. Hoogendoorn van Vlaardingen. Reeds na vijf maanden, op 8 maart 1923, kan de kerk in gebruik genomen worden. Bij de ingebruikname spreken de predikanten H. Hoogendoorn en C.S. van der Ven. De steenhouwer schenkt de gedenksteen in de voorgevel, in Duitsland gemaakt. Bij de firma Spiering in Dordrecht wordt het kerkorgel gekocht, voor 2900 gulden.

Ds. J.W. van Ree (1923-1927)

In 1923 wordt J.W. van Ree aan de gemeente verbonden als 'lerend ouderling'. Hij is door de classis Rotterdam toegelaten om een stichtelijk woord te spreken, en is al regelmatig in Schiedam voorgegaan. Zijn vriend ds. P. de Groot van Rotterdam bevestigt hem met Ezechiël 33:7 in het ambt van ouderling. Twee jaar later wordt hij door de

Ds. J.W. Vermeer (1837-1929)

classis toegelaten als predikant naar artikel 8, en door ds. P. de Groot van Rotterdam bevestigd. Op 19 november 1925 doet Van Ree intrede met Kolossenzen 1:17-28 als eerste predikant van de CGK Schiedam.

In 1923 heeft de gemeente 140 leden. Dit aantal groeit na de komst van ds. Van Ree naar 322 in 1925.

Onder zijn leiding wordt de jongelingsvereniging Daniël opgericht.

Op 27 februari 1927 vertrekt ds. Van Ree naar Barendrecht. Daarna is de gemeente zeven jaar vacant.

Zondags is er vaak leesdienst. Predikanten die regelmatig voorgegaan in deze tijd zijn H.J.L. de Vries, emerituspredikant te Hillegersberg, en G.W. Alberts van Vlaardingen.

In die tijd ontstaan een zangvereniging (1931) en een knapenvereniging.

Ds. P. Zwier (1934-1946)

Na het vertrek van ds. Van Ree worden onder meer beroepen uitgebracht op de predikanten W. Bijleveld te Haarlem, D.J. van Brummen te Driebergen, K. Groen te Zwijndrecht, P. Zwier te Papendrecht, J.W. van Ree te Barendrecht, A.M. Berkhoff te Sneek en de kandidaten C. Smits te Hillegom en M.W. Nieuwenhuyze te Vlissingen en ten slotte weer ds. P. Zwier (inmiddels te Alphen aan de Rijn).

Ds. Zwier neemt het beroep aan en wordt op 21 januari 1934 aan de gemeente verbonden door ds. W. Bijleveld van Haarlem met Deuteronomium 33:8-11. De intredetekst is 1 Thessalonicenzen 3:8-11.

In die tijd worden de opschriften naast de kansel 'Verzoeken den grond niet door spuwen te verontreinigen' verwijderd.

Ds. P. Zwier (1890-1961)

In 1934 wordt de mannenvereniging Onderzoekt de Schriften opgericht, die boven de consistoriekamer vergadert. De gemeente telt dan 370 leden.

Op 9 oktober 1936 wordt er op verzoek van ds. Krop te Rotterdam een interkerkelijke samenkomst gehouden van het Anticommunistisch Comité, om stil te staan bij de geloofsvervolging in Rusland. Ds. Zwier opent de vergadering en ds. Kern vertelt in het Duits (dat vertaald wordt) over zijn verschrikkelijk lijden in Rusland. De gereformeerde predikant Van der Meulen spreekt een slotwoord. Op 6 januari 1937 houdt men een dank- en bidstond aan de vooravond van het huwelijk van Prinses Juliana en Prins Bernhard. Bij de geboorte van prinses Beatrix in 1938 komt de gemeente weer samen in een dankdienst.

Er wordt een zendingsavond belegd met ds. Geleijnse en de in nationale klederdracht gestoken goeroe Gustaaf uit Celebes.

In 1938 verschijnt het eerste nummer van de kerkbode.

Om de jaarlijkse tekorten te dekken wordt de consistoriekamer verhuurd aan de gereformeerde Julianaschool om daar kleuteronderwijs te geven.

In deze tijd wordt de op alle kerkenraadsvergaderingen aanwezige tabak voor de lange stenen pijpen van de kerkenraad afgeschaft.

In de Tweede Wereldoorlog wordt aan de in Duitsland tewerkgestelden regelmatig lectuur gestuurd en ook wordt aandacht besteed aan de gezinnen die alleen met moeder en kinderen achtergebleven zijn.

De financiële tekorten worden minder. Van de hypotheek op het kerkgebouw kan veel afgelost worden.

Op 21 mei 1942 wordt de 'kleine meisjes'-vereniging Lydia opgericht. Leidsters zijn A. Noordzij en T. Sjoer. Zij moeten daarvan bij de politie verslag uitbrengen.

Veel wordt gedaan om kinderen voor de honger te bewaren. Met behulp van een comité worden ze naar o.a. Friesland en Drenthe gebracht.

In 1945 herdenkt men het 40-jarig ambtsjubileum van J. Pelgrim (cadeau: een leuningstoel) en wordt er een evangelisatiecommissie opgericht, die later een eigen lokaal krijgt in het Groeneweegje, daar zondagschool houdt en in de week een meisjesclub en een jongenszaagclub.

In 1946 vertrekt ds. Zwier naar Zwaagwesteinde.

Ds. A. Zwiep (1947-1957)

Ds. A. Zwiep (1893-1958)

Na het vertrek van ds. Zwier worden er beroepen uitgebracht op de predikanten P.H. Seggelink van Charlois en N. Brandsma van Rijnsburg, die beiden bedanken. Ds. A. Zwiep van IJmuiden neemt het beroep aan. Op 13 november 1947 doet hij intrede. In 1957 vertrekt hij naar Sint Jansklooster. In zijn tijd telt de gemeente het grootste aantal leden: 439 (in 1953).

1957-2018

Er volgt een lange vacante periode, tot 1971, als ds. W. van Sorge van Bennekom het beroep aanneemt. Hij vertrekt in 1978 naar Nunspeet. Daarna verbinden zich nog twee predikanten aan de gemeente: J.P. Boiten (1980-1995) en A.G. Boogaard (1996-2001).

Ds. W. van Sorge

Ds. J.P. Boiten

Ds. A.G. Boogaard

Bijstand in het pastoraat wordt daarna verzorgd door emerituspredikant W. van Sorge (2002-2007), student J. van Vulpen (2012-2016) en emerituspredikant J.W. Schoonderwoerd (2017-2018).

Vanaf 2004 zijn er gezamenlijke diensten op tweede feestdagen en bid- en dankdagen met de Hervormde Evangelisatie op Gereformeerde Grondslag (later: Hersteld Hervormde Gemeente).

Pogingen om tot een samenwerkingsgemeente met de Hersteld Hervormde Gemeente te Schiedam te komen, lukken niet.

Op 31 december 2018 wordt de gemeente opgeheven. Redenen: het niet meer kunnen vervullen van de ambten, het krimpende ledenaantal, de hoge gemiddelde leeftijd en het ontbreken van jonge gezinnen. Een deel van de financiële tegoeden wordt bestemd voor de stichting Hart voor Schiedam, die zich specifiek gaat richten op de instandhouding en bevordering van diaconaal-missionair werk in Schiedam.

GÉRARD SIMONS

Bron:

Zwiep, A. 'Geschiedenis van de Christelijke Gereformeerde Kerk te Schiedam (periode 1834-1947)'. In: *Tot opbouw*.

Exterieur kerkgebouw in 2018.